

Introducere

1. În limbajul comun, cuvintele „*nul*”, „*nulă*”, „*nulitate*” sunt folosite pentru a desemna ceva inexistent, ceva fără efect, ceva lipsit de valoare sau ceva de o valoare egală cu zero.

În limbajul juridic, cuvântul „*nulitate*” a fost folosit fie pentru a desemna ceva nul, cum este în expresia „*actul este nul*”, fie pentru a desemna o sancțiune cu care se acționează împotriva unui act juridic, cu scopul de a-l desființa.

Înțelesul de „*sancțiune juridică*” a cuvântului „*nulitate*” este susținut de majoritatea doctrinei civile.

Etimologic, înțelesul cuvântului „*sancțiune*” provine din substantivul latin „*sanctio*”^[1] („*acțiunea de a sancționa*”), care s-a format din participiul verbului „*sancire*” („*a sfîinți*”, „*a face sacru, inviolabil*”, „*a consfinți*”), acesta din urmă provenind din adjectivul latin „*sanctus*” („*sfânt*”, „*sacru*”, „*inviolabil*”).

Înțelesul cuvântului „*nulitate*”, acela de „*sancțiune juridică*”, diferă de înțelesul noțiunilor din care a provenit. Nulitatea este considerată o sancțiune juridică, pentru că este reglementată, cu acest înțeles, în normele de drept și pentru că acționează asupra unor relații dintre persoane ce sunt obiect de reglementare a normelor de drept.

În anul 1983, în doctrina juridică română^[2], s-a susținut că nulitatea, ca sancțiune juridică, este obiectul raportului juridic de constrângere care se naște între stat și făptuitor, pentru că numai statul poate să aplice sancțiuni, nu și partea lezată, deoarece această din urmă parte nu poate să-și facă singură dreptate. Acest raport, arată același autor, apare mai întâi în formă virtuală, iar apariția lui concretă depinde de stăruința părții vătămate.

[1] QUICHERAT L., DAVELUY A., *Dictionnaire Latin-Français*, Ed. Librairie de l'Hachette et C, Paris, 1865, p. 1052 – *sanctio, ônis*, = 1. *action de sanctionner* (acțiunea de a sancționa); 2. *sanction de la loi, peine, châtiment* (sancțiunea legii, pedeapsă, corecție).

[2] BOBOȘ GH., *Teoria generală a statului și dreptului*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 225-227.

Ideea pare mai veche, datând din anul 1939^[1], dar nu și-a găsit ecou în doctrina civilă.

În anul 2010, ideea este reluată^[2], dar nici de această dată nu s-a regăsit printre normele Codului civil.

2. Expresia „sanțiune juridică” are un caracter general. Prin sfera sa, cuprinde ansamblul de sancțiuni stabilite prin norme de drept. Sancțiunea nulității este un tip particular de sancțiune juridică.

În doctrina juridică^[3] s-a făcut distincția între:

- a) sancțiunea juridică privită ca parte structurală a normei de drept; și
- b) sancțiunea juridică privită ca parte a unui raport juridic concret.

Sancțiunea juridică privită ca **parte structurală a normei de drept** este considerată a fi „*acea parte componentă a structurii logice a oricărei norme juridice, care prevede consecințele încălcării dispoziției acesteia*”^[4].

Sancțiunea juridică privită ca **parte a unui raport juridic concret** a fost înțeleasă ca „*element al raportului juridic concret*”^[5].

S-a mai arătat, în doctrina citată, că „*pentru a desluși acest sens al noțiunii, trebuie să pornim tot de la norma juridică și să reținem că aplicarea sancțiunii (concrete) este determinată, întotdeauna, de încălcarea dispoziției unei norme de drept, așadar, de fapt ilicit, căci – evident – numai într-un asemenea caz sancțiunea (concretă) este necesară și utilă*”^[6].

Fapta ilicită – așa cum se reține în doctrina citată – este cauza care determină nașterea *raportului juridic de constrângere*, între stat, în calitate de subiect activ, și făptuitor, în calitate de subiect pasiv, pentru că sancțiunea se aplică de către organele stabilite de lege, în numele statului.

3. În doctrina civilă s-au exprimat mai multe opinii cu privire la raportul juridic de constrângere.

[1] MIRONESCU G.G., *Curs de Enciclopedia Dreptului*, vol. I, Ed. Tipografiile române unite, București, 1939, p. 58-67.

[2] CHIRICĂ D., *Studii de drept privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 72.

[3] *Ibidem*.

[4] CHIRICĂ D., *op. cit.*, p. 72.

[5] *Ibidem*.

[6] CHIRICĂ D., *op. cit.*, p. 72.

Într-o primă opinie^[1], s-a considerat că dreptul de constrângere există în conținutul dreptului subiectiv.

Într-o altă opinie^[2], s-a arătat că raportul juridic de constrângere se naște între stat, în calitate de subiect activ, și făptuitor, în calitate de subiect pasiv, pentru că sancțiunea juridică se aplică întotdeauna în numele societății reprezentate prin organele de stat.

S-a mai arătat, în aceeași opinie, că *încălcarea unei norme poate determina nașterea unui raport juridic concret de constrângere, între stat și făptuitor, atunci când gradul de pericol social necesită intervenția din oficiu a statului, iar, în caz contrar, raportul de constrângere rămâne doar virtual și depinde de opțiunea părții vătămate, care poate cere concursul forței de constrângere a statului sau poate renunța la solicitarea intervenției statului.*

Într-o a treia opinie^[3], s-a susținut existența a două faze ale raportului de constrângere.

[1] BELEIU GH., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a VI-a revăzută și adăugită de NICOLAE M. și TRUȘCĂ P., Ed. Șansa SRL, București, 2000, p. 87: „Dreptul subiectiv civil este posibilitatea recunoscută de legea civilă subiectului activ – persoană fizică ori persoană juridică – în virtutea căreia acesta poate, în limitele dreptului și moralei, să aibă o anumită conduită, să pretindă o conduită corespunzătoare – să dea, să facă ori să nu facă ceva – de la subiectul pasiv, și să ceară concursul forței coercitive, statului în caz de nevoie”; BOROI G., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 76: „Vom defini dreptul subiectiv civil ca fiind posibilitatea subiectului activ, în limitele normelor juridice civile, de a avea o anumită conduită, de a pretinde subiectului pasiv o conduită corespunzătoare, iar în caz de nevoie, de a solicita concursul forței coercitive a statului”.

[2] BOBOȘ GH., *Teoria generală a statului și dreptului*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 226-227: „Obiectul raportului juridic de constrângere îl constituie sancțiunea juridică. Aplicarea sancțiunii normelor juridice nu are ca rezultat numai restabilirea ordinii de drept încălcate prin fapta ilicită, ci și întărirea legalității. Sancțiunea are un dublu rol, educativ-preventiv și represiv-intimidant, rol ce se exercită atât asupra autorului faptei ilicite, cât și asupra celorlalți participanți la raporturile sociale. Sancțiunea juridică, fie că se referă la persoana autorului faptei ilicite, la bunurile acestuia sau la valabilitatea unor acte juridice, reprezintă întotdeauna înfăptuirea constrângerii de stat, cu toate consecințele pe care statul le impune celui vinovat”.

[3] CHIRICĂ D., *op. cit.*, p.73-74: „Potrivit literaturii de teorie generală a dreptului, raportul juridic stabilit prin săvârșirea unei fapte ilicite este un raport juridic de constrângere, care se naște între stat și făptuitor, căci sancțiunea juridică se aplică întotdeauna în numele societății reprezentate prin organele de stat, așa

În prima fază, raportul de constrângere ar fi doar potențial.

A doua fază se desfășoară atunci când făptuitorul nu înțelege să facă reparația cerută de către partea vătămată.

În această fază, subiectul activ al raportului juridic de constrângere potențială va apela la organele statului, cărora le va cere:

a) să stabilească drepturile și obligațiile părților;

b) să i se asocieze sau să i se substituie, ca subiect activ al raportului juridic (tipic) de constrângere;

c) să impună autorului încălcării sancțiunea care se cuvine.

În această teorie se susține că „*în domeniul dreptului civil, raportul juridic de constrângere care duce la aplicarea sancțiunii nu este un raport tipic, între stat și făptuitor, în care constrângerea de stat este doar potențială, ci este, de cele mai multe ori, un raport între partea lezată și făptuitor, în care constrângerea de stat este doar potențială*”.

4. În concluzie, se susține că **sancțiunea juridică**, ca element al unui raport juridic concret, „*ne apare ca fiind obiectul raportului juridic de constrângere care se naște ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite*”^[1].

Încât subiectul activ al acestui raport juridic este statul, îndreptățit să aplice și să impună executarea sancțiunii, iar subiectul pasiv este autorul faptei ilicite, obligat să suporte sancțiune (...) Trecând, acum, de la rezultatele cercetărilor de teoria generală a dreptului la domeniul dreptului civil, trebuie să observăm că, în acest domeniu, săvârșirea unei fapte prin care se încalcă norme de drept civil nu dă naștere, întotdeauna, în mod *direct, nemijlocit și obligatoriu*, unui raport juridic de constrângere *tipic*, stabilit între stat și autorul încălcării; de cele mai multe ori, încălcarea unei norme de drept civil nereprezentând un grad de pericolozitate socială suficient pentru a justifica intervenția din oficiu a statului pentru sancționarea sa, acest tip de raport de constrângere rămâne doar unul virtual (posibil), a cărui concretizare depinde de stăruința părții vătămate, care poate să renunțe la concursul forței de constrângere a statului (...) raportul juridic de răspundere (și implicit de constrângere), specific ramurii dreptului civil se naște, și el, din chiar momentul săvârșirii faptei ilicite (încălcarea normei), numai că el se naște între autorul încălcării și partea vătămată prin încălcare, ca un raport juridic de constrângere potențială, în cadrul căruia cel lezat prin încălcare are (ca subiect activ) dreptul de a cere, în primul rând, autorului încălcării, reparația corespunzătoare (reparație în sensul cel mai larg, incluzând, practic, oricare dintre sancțiunile specifice civile corespunzătoare diferitelor fapte ilicite, iar autorul faptei are, ca subiect pasiv, obligația de a aduce această reparație (adică de a suporta sancțiunea civilă adecvată) în conformitate cu prevederile legii sau ale convenției dintre părți”.

[1] CHIRICĂ D., *op. cit.*, p. 75.

„Ca element al unui raport juridic de constrângere concret, sancțiunea juridică – și, implicit, sancțiunea de drept civil – ne apare ca fiind obiectul raportului juridic de constrângere^[1](...)”.

Afirmația potrivit căreia sancțiunea de drept civil ar reprezenta obiectul raportului juridic de constrângere permite două concluzii, și anume:

1. *dacă sancțiunea apare ca o prestație de care este ținută autoritatea publică, această prestație este condiționată de dovada existenței faptului ilicit și a consecințelor sale juridice;*

2. *dacă sancțiunea, în calitatea de prestație, este obiect al raportului juridic de constrângere, atunci actul juridic, în mod direct, și efectele actului, în mod indirect, reprezintă obiect derivat al raportului de constrângere și obiect al prestației, respectiv al sancțiunii nulității.*

Nu credem însă că organele statului, în speță o instanță de judecată, s-ar putea asocia și, cu atât mai puțin, s-ar putea substitui părții lezate. Unei asemenea situații i se opune obligația de imparțialitate, de care este ținută o instanță de judecată.

5. Referindu-se la **constrângerea juridică**, profesorul Mironescu arată că aceasta este „un mijloc de a împiedica și reprima”^[2] încălcarea normelor juridice.

Ea, *constrângerea juridică*, este justificată și necesară, pentru că înfrângerea normei juridice ar duce la dezagregarea societății, motiv pentru care nu se poate lăsa respectarea normelor de drept la bunul plac al persoanelor, în condițiile în care orice normă de drept apare ca o îngădire a libertății persoanelor, în interesul conviețuirii sociale.

Ideea de constrângere juridică, susține autorul, implică o autoritate publică și intervine numai când este necesar, deși este posibilă totdeauna.

În opinia aceluiași autor, „*exercitarea unei coercițiuni juridice private nu este posibilă, pentru că această constrângere trebuie să emane numai de la o autoritate publică (...). Mijloacele de constrângere prin care se impune realizarea dreptului constituie ceea ce se cheamă sancțiunile dreptului*”^[3].

Se mai arată că, singură, constrângerea juridică nu este îndestulătoare pentru a se asigura eficacitatea deplină a regulilor de drept și că la realizarea regulilor de drept contribuie forța morală a normelor de drept, care ar decurge din asentimentul cetățenilor.

[1] CHIRICĂ D., *op. cit.*, p. 75.

[2] MIRONESCU G.G., *op. cit.*, p. 58.

[3] *Idem*, p. 60.

„În imensa majoritate a cazurilor, normele dreptului se respectă și se realizează numai grație autorității lor morale^[1]”. **Autoritatea morală** a normelor de drept s-ar întemeia pe:

- a) respectul față de puterea sau față de autoritatea de la care emană normele de drept;
- b) regulile de drept, care trebuie să dea satisfacție intereselor societății;
- c) utilitatea socială a normelor de drept;
- d) acordarea satisfacției sentimentului ori ideii de justiție.

Teoria profesorului Mironescu scoate în evidență **două faze ale constrângerii juridice**, și anume:

a) o primă fază, care ar consta, de fapt, într-o constrângere morală, când realizarea regulilor de drept se face de bunăvoie de către toți cetățenii; și

b) o a doua fază, care implică forța materială a organelor statului, îndreptată numai împotriva acelor care au contravenit regulilor dreptului.

Teoria despre constrângerea juridică nu răspunde însă la întrebări cum ar fi:

– în ce calitate și în ce temei organele publice ale statului devin subiect activ într-un raport juridic concret de constrângere?

– în ce temei organele publice ale statului aplică sancțiunea juridică?

– dacă aplicarea unei sancțiuni de către organele statului reprezintă o prestație, deci obiectul unei obligații, atunci ar trebui să existe, corelativ, un drept subiectiv?

– care este dreptul subiectiv în temeiul căruia partea lezată poate cere organelor statului îndeplinirea obligației corelative?

6. Expresia „sancțiune juridică”, predicată cu termenul „civil”, face posibilă o delimitare a sancțiunilor stabilite prin normele de drept civil de celelalte sancțiuni juridice, stabilite prin alte tipuri de norme de drept (de drept penal sau de drept administrativ).

În doctrina civilă s-au reținut mai multe **trăsături** ale sancțiunilor de drept civil, dintre care, pentru sancțiunea nulității, reținem: a) natura civilă; b) natura legală; c) caracterul represiv; d) caracterul reparatoriu; e) caracterul variat etc.

Natura civilă a sancțiunilor rezultă din *încălcarea unei norme de natură civilă*. De exemplu, nulitatea, ca sancțiune juridică, este

[1] MIRONESCU G.G., *op. cit.*, p. 66-67.

reglementată în mai multe ramuri de drept, cum ar fi în: dreptul civil, dreptul procesual civil, dreptul muncii etc. Ea este de natură civilă numai atunci când regula de drept încălcată este de aceeași natură.

Natura legală a sancțiunii nulității rezultă din *reglementarea expresă a acestui tip de sancțiune în normele dreptului pozitiv civil*.

Caracterul represiv este propriu tuturor sancțiunilor juridice. În doctrină, s-a susținut opinia potrivit căreia, în dreptul civil, sancțiunile nu ar fi în mod necesar represive^[1] și că, în cazul răspunderii obiective, sancțiunea ar avea mai degrabă un caracter reparatoriu.

În cazul nulității, noi susținem deopotrivă **caracterul represiv și cel reparatoriu**. Astfel, potrivit art. 1254 C.civ. 2009, contractul lovit de nulitate se consideră că nu a fost niciodată încheiat, iar desființarea contractului atrage, în condițiile legii, și desființarea actelor subsecvente. În plus, prin desființarea contractului, fiecare parte este ținută să restituie celelalte părți prestațiile permise.

Rezultă că nulitatea are atât caracter represiv, *desființându-se actul juridic și efectele sale*, încheiat cu încălcarea legii, cât și caracter reparatoriu.

Caracterul variat este propriu atât sancțiunilor stabilite prin norme de drept civil, cât și sancțiunii nulității.

Codul civil reglementează mai multe tipuri de sancțiuni, cum ar fi: nulitatea, rezoluțiunea, rezilierea, inopozabilitatea etc.

Și nulitatea, ca sancțiune juridică, este de diverse tipuri. Astfel, în Codul civil întâlnim *nulitatea absolută și relativă, nulitatea expresă și virtuală* etc. Toate acestea dovedesc o diversitate a formelor de nulitate.

Cunoștințele actuale despre nulitate nu au fost un „dat” încă de la începutul folosirii acestei noțiuni ca sancțiune de drept civil.

Ceea ce susținem astăzi, prin nulitate, este rezultatul unui proces îndelungat, de confruntări teoretice și practice despre proprietățile acesteia.

În decursul timpului, au existat perioade în care identitatea nulității a fost controversată, fiind considerată sinonimă cu noțiunea de „inexistență”.

Și în prezent există atât opinii^[2] în doctrina de drept privat, cât și dispoziții de drept care susțin fie inexistența juridică a actelor, fie că inexistența ar fi un element intrinsec actului juridic.

[1] CHIRICĂ D., *op. cit.*, p. 80.

[2] RĂDUCAN G., *De la nulitatea clasică la noile nulități de interdicție și de protecție* (articol blog personal); în articol se afirmă, cităm: „Inexistența ar trebui

Pare, deci, că nu a încetat controversa între sancționarea actelor juridice cu sancțiunea nulității și lipsa necesității sancționării unor acte materiale, pentru că acestea nu ar fi existat juridic.

7. În cercetarea pe care dorim să o întreprindem asupra noțiunii de „nulitate”, ca sancțiune de drept civil, și a criteriului în raport cu care sancțiunea nulității este împărțită în nulitate absolută și nulitate relativă, ne propunem să cercetăm și să stabilim perioada în care noțiunea a fost folosită în domeniul dreptului, originile acestei noțiuni în dreptul român, evoluția teoriei nulității actului juridic în raport cu evoluția teoriei actelor juridice inexistente, precum și adoptarea în Codul civil a interesului în calitate de criteriu de împărțire a nulității în nulitate absolută și nulitate relativă.

De asemenea, ne propunem să cercetăm opiniile unor personalități din domeniul dreptului civil cu privire la nulitatea actelor juridice.

Totodată, vom cerceta modul în care se prezintă teoria nulității actelor juridice în reglementarea din Codul civil în vigoare din perspectiva interesului ocrotit, asemănările și deosebirile cu alte sancțiuni de ineficacitate a actelor juridice, precum și cauzele care atrag sancțiunea nulității.

În final, ne propunem să cercetăm funcția pe care sancțiunea nulității o îndeplinește în cadrul unui raport juridic concret de constrângere.

privită ca un element intrinsec al acțiunii în nulitate”; HUGUES ADIDA-CANAC M., *Actualité de l'inexistence des actes juridiques*, care afirmă că: „D'une réalité intellectuelle, l'inexistence devient une réalité pratique incontestable” (Dintr-o realitate intelectuală, inexistența devine o realitate practică incontestabilă); POPESCU I.O., *Privire comparativă asupra inexistenței juridice și absenței juridice ca idei producătoare de efecte juridice*, care afirmă că: „Anteproiectul de Cod european al contractelor consacră principiul inexistenței actului juridic civil în art. 137-138”.

1. Nulitatea

1.1. Nulitatea în dreptul roman

8. O cercetare a conceptului de „nulitate”, ca sancțiune de drept privat, nu poate începe decât de la dreptul roman. Un demers de localizare, în timp, a folosirii termenului de „*nulitate*” necesită, mai întâi, observarea **modului în care dreptul roman a fost împărțit** de către diverși romaniști, cercetători ai acestui drept.

De exemplu, Pierre Willems^[1] face o împărțire a dreptului roman, după criteriul organizării puterii executive, în:

a) epoca roială (epoca regalității), denumită și „perioada patricienilor”, perioadă cuprinsă între 753 î.Hr., când se susține că a avut loc fondarea Romei, și 510 î.Hr., când a avut loc organizarea Romei și a teritoriilor sale în Republică;

b) epoca Republicii, perioadă cuprinsă între 510 î.Hr. și 27 î.Hr.; și

c) epoca Imperiului, perioadă cuprinsă între 27 î.Hr. și 476 d.Hr., anul căderii Imperiului Roman de Apus.

Jean Gaudemet^[2] structurează dreptul roman, după criteriul evoluției acestuia, în:

a) perioada veche a dreptului roman, cuprinsă între 753 î.Hr., considerat anul în care a avut loc fondarea Romei, și 27 î.Hr. (această perioadă, după criteriul organizării puterii executive, cuprinde epoca regalității și epoca Republicii);

b) perioada clasică a dreptului roman, cuprinsă între 27 î.Hr. și 284 d.Hr., cunoscută și sub denumirea de „perioada principatului” (această perioadă, după criteriul puterii executive, este parte din epoca Imperiului); și

c) perioada postclasică a dreptului roman, cuprinsă între 284 d.Hr. și 476 d.Hr., cunoscută și sub denumirea de „perioada dominatului” (și această perioadă este parte din epoca Imperiului).

[1] WILLEMS P., *Droit public Romaines*, Ed. Louvain, Paris, 1872, p. 1.

[2] GAUDEMET J., *Les institutions de l'Antichité*, Ed. Montchrestien, Paris, 2002.

Dreptul roman ar mai putea fi împărțit, după criteriul tipului de procedură folosit, în:

a) procedura legisacțiunilor, perioadă cuprinsă de la fondarea Romei și până la adoptarea *Lex Iuliae iudiciariae privatorum*^[1], adică între 753 î.Hr. și circa 149-126 î.Hr. din epoca Republicii, respectiv până la *Lex Aebutia*;

b) procedura formulară^[2], introdusă prin *Lex Aebutia*, perioadă cuprinsă între circa 149-126 î.Hr. și până la mijlocul părții a doua a secolului al III-lea d.Hr., ce cuprinde o parte din epoca Republicii și o parte din epoca Imperiului; și

c) procedura extraordinară, care a apărut la începutul Imperiului sub formă de excepție, motiv pentru care a fost numită *extraordinem*.

Procedura formulară a fost folosită până spre sfârșitul secolului al III-lea, concomitent cu procedura extraordinară, perioadă după care procedura extraordinară o înlocuiește definitiv.

1.1.1. Începutul folosirii noțiunii de „nulitate” în dreptul roman

9. Nu există un punct de vedere comun despre începutul folosirii noțiunii de „nulitate” în dreptul roman, ca sancțiune de drept privat.

Într-o primă opinie^[3], se arată că nulitatea, cu semnificația de „sancțiune de drept privat”, a fost folosită de pretorul Paul, care ar fi întocmit o acțiune în nulitate în timpul Republicii (510 î.Hr. - 27 î. Hr.).

^[1] *Lex Iuliae iudiciariae privatorum* a eliminat procedura legisacțiunilor. Au rămas folosite totuși *actio sacramenti* și *actio damni infecti*.

^[2] CICERO M.T., *Despre îndatoriri*, Ed. Științifică, București, 1957, p. 182-183. Nu era nevoie de un text de lege în judecățile care se făceau după formula „cu bună-credință”. Cuvintele acestea au foarte mare valoare în procese în care judecata face apel la ele. Hotărârea în materie de dotă la despărțirea dintre soți se face după formula „atât cât este cinstit și drept”, iar în procesele judiciare după cuvintele „ca între oameni cinstiți”.

^[3] DANIELOPOLU G., *Fragmente Juridice*, Ed. Tipografia Curții regale, București, 1891, p. 340-341. „Deja pretorul Paul, în timpul Republicii, în ce an anume nu se știe, întocmește o acțiune prin care se permitea creditorilor a recinde, a anula, actele făcute în fraudă lor de către debitor. Această acțiune este reală, consideră actul ca nefăcut, proprietatea sau dreptul real condat ca făcând încă parte integrantă din patrimoniul debitorului, de câte ori debitorul transmisese proprietatea sau un dezmembrământ al dreptului de proprietate în paguba creditorilor săi. (...) Legea Aelia-Sentia a făcut mai mult decât a îndrăznit să

Într-o a doua opinie^[1], se arată că romanii au cunoscut, deopotrivă, cele două feluri de nulitate, dar nu au făcut o distincție netă între nulitățile absolute și cele relative și nici între cele care derivau din dreptul civil sau din dreptul pretorian. De asemenea, se afirmă că au cunoscut *distincția dintre nulitate și inexistență*. Se dă, ca exemplu de nulitate absolută, cazul în care o femeie a făcut o intercesiune contrară senatului Velléien^[2] (54 d.Hr.).

Édouard Cuq afirmă că nulitatea, ca sancțiune de drept privat, a apărut în ultimele secole ale Republicii și că această sancțiune se caracterizează prin simplitate și eficiență^[3]. El își susține opinia cu următoarele exemple de legi: *Legea Cicerai*, *Legea Voconia*^[4],

facă pretorul. Ea a declarat manumisiunile făcute în fraudă patronului sau ale creditorilor nule de drept”.

^[1] Cuq É., *Manuel des Institutions Juridiques des Romains*, Ed. LGDJ, Paris, 1928, p. 125-126. „Les Romains n'ont pas marqué nettement les différences qui séparent les diverses sortes de nullité, ni même celles qui dérivent du droit civil ou du droit prétorien. Cependant la distinction des actes nuls et inexistants ne leur est pas inconnue (...) Aux derniers siècles de la République apparaît un nouveau mode de sanction, dont l'application est restreinte aux lois aux actes juridiques. (...) L'acte juridique fait contrairement à la loi est frappé de nullité. Cette sanction est à la fois plus simple et plus efficace”. (Romanii nu au marcat clar diferențele care separă diversele feluri de nulitate, nici măcar pe acelea care derivă din dreptul civil sau din dreptul pretorian. Totuși, distincția dintre actele nule și inexistente nu le era necunoscută (...)) În ultimele secole ale Republicii a apărut un nou fel de sancțiune, a cărei aplicare a fost restrânsă prin legi la actele juridice (...) Actul juridic făcut contrar legii este lovit de nulitate. Această sancțiune este în același timp cea mai simplă și cea mai eficace” (trad. n.).

^[2] *Digeste XVI, 1.2.* (trad. LASSART Y.), *Sénatusconsult Velléien asupra incapacității femeii*, anul 54 d.Hr. Asupra raportului consulilor Marcus Silanus și Velléius Tutor referitor la contractele prin care femeile se obligă pentru altul, Senatul a decis că, atunci când o femeie a împrumutat sau răspunde pentru altul, deși se pare că legile vechi au decis că, în acest caz, creditorul nu ar putea să intenteze util nicio acțiune reală sau personală, judecătorii în fața cărora sunt aduse aceste afaceri trebuie să execute voința Senatului în această privință. 1. Este interzis femeilor să intervină în orice tip de afacere sau contract, fie pentru bărbați, fie pentru femei. 2. Femeia care s-a obligat să-i plătească pe copiii săi, în locul tutorelui, nu se poate prevala de beneficiul senatusconsultului (trad. n.).

^[3] Cuq É., *op. cit.*, p. 126.

^[4] *Lex Voconia* (adoptată cca. 169 î.Hr.) a interzis instituirea unei femei ca moștenitor testamentar de către un proprietar ce are proprietăți de peste 100.000 sesterți, testamentul fiind lovit de nulitate.

Legea Cornelia de adpromissoribus, Legea Aelia Sentia^[1] și *Legea Fufia Caninia*^[2].

Într-o a treia opinie^[3], se arată că, în perioada organizării judiciare primitive a dreptului roman, singura concepție despre actele juridice care contraveneau regulilor dreptului a fost aceea de a le considera inexistente și că termenul „*nullus*” desemna, în înțelesul său primitiv, ideea de inexistență.

Rafael N. Petroniu susține că noțiunea de „*nullitate*” a început să fie folosită în perioada legisacțiunilor, în cazurile judecate excepțional (*extraordinem*), și că o folosire curentă a acestei noțiuni a fost posibilă numai în procedura extraordinară.

Într-o a patra opinie^[4], se afirmă că sancțiunea nulității unui act juridic nu putea apărea decât odată cu apariția actelor scrise și din ziua în care jurisprudența a reușit să-și impună puterea.

^[1] *Lex Aelia Sentia* (adoptată în 4 d.Hr.), a reglementat eliberarea de sclavi. Legea a interzis emanciparea sclavilor în situația în care scopul liberării lor a fost de a se frauda creditorii stăpânului de sclavi (*frauda creditorilor*).

^[2] *Lex Fufia Caninia* (adoptată în 2 d.Hr.) a limitat, din punct de vedere numeric, numărul de sclavi ce puteau fi emancipați de către stăpânii lor. De exemplu, cel care avea trei sclavi putea emancipa doar doi dintre ei. Orice emancipare peste numărul permis de lege era interzisă.

^[3] PETRONIU R.N., *Teoria actelor inexistente*, Ed. Tipografia Estetica Grafică, București, 1938, p. 23-25: „Organizarea judiciară romană primitivă este cea mai bună dovadă că, la origine, singura concepție normală a nevalabilității actelor juridice, care contraveneau la regulile de drept, era inexistența. (...) Nulitatea (în sensul pe care acest cuvânt l-a dobândit cu timpul) este dimpotrivă o operațiune judecătorească, care constă în a desființa un act realmente încheiat și, eventual, în a repune lucrurile în starea în care se găseau înainte de facerea actului. Ea este, deci, un concept mai rafinat, susceptibil de mai multă maleabilitate în aprecierea gradului de defectuozitate a actelor juridice (...). Un astfel de concept nu poate fi decât rezultatul lent al unor îndelungate experiențe, ceea ce implică un însemnat progres în știința dreptului și, deci, o manifestare târzie a conceptului în forma sa evoluată. În timpul procedurii legisacțiunilor și a formulei, această noțiune nu se putea manifesta decât în cazurile judecate excepțional, *extraordinem*, unde puterea de anulare este indiscutabilă (...). O manifestare curentă a noțiunii de nulitate nu putea fi, deci, compatibilă decât cu o procedură modernă, cea extraordinară (...).”

^[4] LUTZESCO G., *Théorie & Pratique des nullités*, Ed. Société Anonyme, Paris, 1938, p. 46: „(...) il est facile de déduire que la nullité ne pouvait apparaître qu'avec conception matérielle de l'acte juridique, c'est-à-dire avec l'apparition de l'acte écrit, ce qui se passera au jour même où l'interprétation abstrait